

УДК 37.1:656.338

Смерічевська С.В.

*кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри логістики
Національного авіаційного університету*

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОБҐРУНТУВАННЯ СЦЕНАРІЮ І НАПРЯМІВ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬО-ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛОГІСТИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

THE METHODOICAL APPROACH TO THE JUSTIFICATION OF THE SCRIPT AND THE DIRECTION OF FORMATION OF EDUCATIONAL AND INNOVATIVE POTENTIAL OF ALL-OUT EXPANSION OF THE LOGISTICS ECONOMY

АНОТАЦІЯ

Стаття є логічним продовженням серії публікацій автора, які присвячені обґрунтуванню стратегічної необхідності логістизації національної економіки, що пред'являє принципово нові вимоги до системи освіти і формування її інноваційного потенціалу. В даній статті розглянуто альтернативні сценарії формування освітньо-інноваційного потенціалу логістизації національної економіки, визначено ключові концепти базисного, мобілізаційного та інноваційного сценаріїв, що дозволило запропонувати організаційно-методичний підхід до обґрунтування раціонального вибору сценарію в залежності від реального стану і характеру освітньо-інноваційного потенціалу країни.

Ключові слова: освітньо-інноваційний потенціал, логістизація національної економіки, базисний сценарій, мобілізаційний сценарій, інноваційний сценарій, превентивна модель підготовки фахівців.

АННОТАЦИЯ

Статья является логическим продолжением серии публикаций автора, посвященных стратегической необходимости логистизации национальной экономики, что предъявляет принципиально новые требования к системе образования и формированию ее инновационного потенциала. В данной статье рассмотрены альтернативные сценарии формирования образовательно-инновационного потенциала логистизации национальной экономики, определены ключевые концепты базисного, мобилизационного и инновационного сценариев, что позволило предложить организационно-методический подход к обоснованию рационального выбора сценария с учетом реального состояния и характера образовательно-инновационного потенциала страны.

Ключевые слова: образовательно-инновационный потенциал, логистизация национальной экономики, базисный сценарий, мобилизационный сценарий, инновационный сценарий, превентивная модель подготовки специалистов.

ANNOTATION

The article is a logical continuation of a series of publications of the author, which are devoted to strategic necessity of all-out expansion of the logistics of the national economy that imposes entirely new demands on the education system and its innovation potential. This article discusses alternative scenarios for the formation of educational and innovative potential of the total logistics of the national economy, identified key concepts of the base, mobilization and innovative scenarios, allowing to offer organizational and methodological approach to the justification of a rational choice of the scenario taking into account the real state and nature of educational and the formation of its innovation potential.

Keywords: education and innovation potential, the Total Logistics of the National Economy, educational and innovative potential of all-out expansion of the logistics economy, the baseline scenario, the mobilization scenario, the innovative scenario, preventive model of training specialists.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Обґрунтування напрямів формування освітньо-інноваційного потенціалу (ОІП) логістизації

національної економіки має ґрунтуватися на принципах відповідності заходів державного впливу стратегічним орієнтирам соціально-економічного розвитку країни і стану та закономірностей розвитку ОІП країни. Це викликає необхідність формування організаційно-методичного підходу до вибору пріоритетних напрямів формування ОІП логістизації на основі врахування довгострокового характеру державного регулювання та характеристик поточного стану освітньо-інноваційного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням визначення та формування освітнього та інноваційного потенціалу в науковій літературі завжди приділялося досить багато уваги, однак, більшість досліджень мають фрагментарний, а подекуди і суперечливий характер. Крім того, в науковій літературі освітній та інноваційний потенціал розглядаються автономно, хоча в інтегральних оцінках освітнього потенціалу, як правило, є показники, які оцінюють інноваційну його складову, а в інтегральних оцінках інноваційного потенціалу обов'язково присутня освітня складова [1]. Незважаючи на валідність більшості досліджень, запропоновані ними теоретичні та методологічні підходи до оцінки та формування як інноваційного, так і освітнього потенціалу характеризуються своєю амбівалентністю, що аж ніяк не вичерпує методологічних особливостей оцінки та формування освітнього та інноваційного потенціалу. Що ж стосується досліджень формування освітньо-інноваційного потенціалу економіки як основи її логістизації, то такі дослідження взагалі відсутні.

Мета. На основі компативного аналізу можливих сценаріїв формування освітньо-інноваційного потенціалу логістизації національної економіки запропонувати організаційно-методичний підхід обґрунтування вибору найбільш раціонального з них в залежності від реального стану і характеру освітньо-інноваційного потенціалу країни.

Виклад основного матеріалу. Економічні реалії України, суспільно-політична ситуація в країні, стратегічні пріоритети розвитку національної економіки на засадах логістизації, а також результати аналізу економічних передумов

і поточного стану формування освітньо-інноваційного потенціалу логістизації національної економіки зумовлюють необхідність визначення методичних підходів, стратегічного бачення процесу формування освітньо-інноваційного потенціалу логістизації, його основних рис і наслідків для національної економіки, можливості реалізації у заданих соціально-економічних умовах. На цій підставі і з урахуванням матеріалів раніше проведеного автором дослідження [4, 5], можуть бути виділені три типи сценаріїв формування освітньо-інноваційного потенціалу логістизації національної економіки (рис. 1).

Базовий сценарій. Виходячи з результатів кількісного аналізу показників первинного стану ОІП логістизації економіки і закономірностей їх розвитку, слід відзначити, що тенденція до зростання останніх хоча й є позитивною, однак у абсолютному вираженні ці показники є вкрай недостатніми. Дуже складними є й економічні передумови формування ОІП логістизації економіки, зокрема, стан транспортної інфраструктури України, обсяги бюджетного фінансування сфери освіти (стосовно як Державного бюджету, так і обласних бюджетів), поточна економічна ситуація в країні, яка не сприяє зростанню обсягів фінансування освітньої діяльності за рахунок коштів домогосподарств, наукової й інноваційної діяльності – за рахунок коштів підприємств і організацій. Несприятливими є й інші чинники й умови формування ОІП логістизації економіки. На цій підставі базовий сценарій [3] може передбачати нарощування показників ресурсної складової до рівня показників економічно розвинутих країн з мінімальним втручанням в усталені механізми і принципи здійснення освітньої й науково-інноваційної діяльності закладів сфери освіти.

Виключно державною прерогативою залишаються проблеми законодавчо-правового та інформаційного забезпечення реалізації даного сценарію формування ОІП логістизації національної економіки, а також нормативного забезпечення, якому відводиться досить суттєва роль. Саме створення освітніх стандартів, встановлення нормативних вимог якості освіти має забезпечити відповідність змісту освітньої й інноваційної діяльності завданням цілеспрямованого розповсюдження логістичних принципів, методів та інструментарію для раціоналізації та оптимізації поточних процесів тотально в усіх сферах і видах діяльності; розвитку та тотальному впровадженню концепції логістичного менеджменту на мікро-, мезо- та макрорівнях управління економікою; підготовці нового покоління менеджерів та фахівців для національної економіки на основі концепції освітньої логістики.

Якщо забезпечення інтенсивного розвитку ринку логістичних послуг як стратегічної галузі національної економіки передбачає оновлення змісту підготовки спеціалістів для галузі логістики, потребу в кваліфікованих робітниках, зайнятих на ринку логістичних послуг, інноваційних підходів, методик, процедур логістичної діяльності, то реалізація інших перспективних напрямів логістизації національної економіки потребує значно більшого. Тотальна організація логістичних систем та інноваційний розвиток логістичної інфраструктури вимагають формування логістичного мислення у фахівців усіх сфер національного господарства. Формування мережевих структур, утворення кластерів, організація логістичних і транспортно-логістичних систем регіонального, міжрегіонального, національного рівня потребують посилення право-

Рис. 1. Альтернативні сценарії формування освітньо-інноваційного потенціалу логістизації національної економіки

вої складової у змісті освітніх планів і програм, підвищення компетентності з менеджменту і публічного адміністрування випускників усіх спеціальностей, розуміння сутності новітніх логістичних концепцій і технологій, особливостей логістичної організації потоків і потокових процесів у фаховій області тощо.

Базовий сценарій формування освітньо-інноваційного потенціалу логістизації національної економіки передбачає посилення акцентів в інноваційній діяльності не на створенні продуктових інновацій, а на інноваціях процесних, управлінських, суто логістичних, а також освітніх, здатних забезпечити підготовку кадрів для логістичної економіки у найкоротші терміни з максимальною ефективністю.

Мобілізаційний сценарій засновується не на нарощуванні ресурсної складової освітньо-інноваційного потенціалу логістизації національної економіки, а на підвищенні ефективності його використання, тобто, результативності функціональної складової потенціалу. Нарощування окремих видів ресурсів може бути допущене лише для забезпечення реалізації стратегічних і середньострокових пріоритетних напрямів інноваційного розвитку економіки України.

Мобілізаційний сценарій потребує, по-перше, переходу від *констатаційної* моделі підготовки фахівців до превентивної, тобто *випереджальної* моделі. *Превентивна модель* передбачає підготовку фахівців-новаторів, компетентних у питаннях ефективного впровадження у найсучасніших, передових логістичних концепціях, методах, інструментах, технологіях, які пропонує світова логістична наука і практика, і які поки не знайшли широкого застосування в Україні, однак є найбільш перспективними для розвитку національної економіки.

По-друге, ключовою рисою мобілізаційного сценарію є реалізація концепції «освіта протягом життя», яка передбачає більш широко розповсюджувати філософії безперервної освіти, самоосвіти, в тому числі – в області логістики.

По-третє, в межах мобілізаційного сценарію отримує виключного значення розвиток системи внутрішніх і зовнішніх трансформаторів знань на інновації в усіх сферах національного господарства.

По-четверте, мобілізаційний сценарій передбачає інтенсифікацію використання в освітніх установах своїх внутрішніх резервів, зокрема на основі інноваційного комбінування ресурсів і факторів освітнього процесу та реалізації стратегії освітнього антрепренерства [2; 6] та інтрапренерства [6].

Інноваційний сценарій формування освітньо-інноваційного потенціалу логістизації національної економіки є найбільш ризикованим в соціально-економічних реаліях України, оскільки передбачає докорінну трансформацію як освітньої, так і національної інноваційної систем. Інноваційний сценарій передбачає форсований процес переходу інноваційної мо-

делі освіти, що сприятиме реалізації неологістики 3-го покоління, концепції тотальної (наскрізної) логістизації національної економіки з прискореним переходом через проміжні стадії. Характерні для тотальної логістизації економіки властивості: інноваційний розвиток логістичної інфраструктури, розвиток мережових інформаційних технологій, перехід на принципи логістичного менеджменту на всіх рівнях управління, включаючи державне управління, спрямовані на забезпечення якнайшвидшого переходу від структурної та регіональної до ресурсної та кластерної (сітьової) моделі управління національною економікою. Виходячи з цього, інноваційний сценарій формування освітньо-інноваційного потенціалу логістизації національної економіки є найбільш витратним, зміст якого базується на забезпеченні принципів тотальної логістичної грамотності та освітнього логістичного антрепренерства.

Логістизація системи державного управління в результаті реалізації концепції логістичного менеджменту, з одного боку, виступає як процесна інновація на макrorівні, а з другого боку, як кардинальна зміна системи державного управління національної економіки на основі логістичного підходу, сприятиме створенню умов для генерації інновацій чотирьох видів: продуктових (розвитку ринку інноваційних логістичних послуг); структурних (створення інноваційної транспортно-логістичної інфраструктури); процесних (впровадження та розвиток новітніх логістичних концепцій і технологій); системних (формування логістичних систем інноваційного типу (стратегічних альянсів, ТЛК, віртуальних логістичних мереж, тощо). В свою чергу, генерація інновацій будь якого з вище зазначених видів, потребує вибудови принципово нової системи накопичення і трансформації знань, що вимагає кардинальної зміни освітніх програм, організації процесу навчання, структури освітньої сфери країни, розробки принципово нової державної політики розвитку освітньої та інноваційної сфер діяльності в Україні, тобто переформатування усієї структури освітньо-інноваційного потенціалу логістизації національної економіки і взаємозв'язків між його елементами.

Вибір одного з сценаріїв формування освітньо-інноваційного потенціалу логістизації національної економіки і відповідний підбір напрямів та інструментів реалізації залежить від впливу чинників трансформації освітньо-інноваційної сфери України, а також від поточного, первинного стану національного освітньо-інноваційного потенціалу й характеру його формування. В цілому методичний підхід до обґрунтування пріоритетних напрямів формування ОП логістизації національної економіки представлений на рис. 3. Вибір оптимального набору пріоритетів пропонується здійснювати за рахунок експертного визначення характеру формування освітньо-інноваційного потенціалу

логістизації і показників результуючої складової та укрупнених чинників його трансформації.

Цей процес спрямований на прийняття рішення щодо визначення квадрату з відповідним певному стану набором пріоритетів формування ОІП логістизації національної економіки. Оптимального рішення у даному випадку можна досягти за рахунок визначення окремо позиції ОІП за характером формування та за можливостями забезпечення певного сценарію розвитку.

Визначення цих позицій залежить від експертної оцінки критеріїв, що відображають характер формування, ступінь достатності показників результуючої складової ОІП та дію чинників трансформації освітньо-інноваційного потенціалу логістизації.

Особливого значення при реалізації наведеного організаційно-методичного підходу набуває інформаційно-аналітичне забезпечення стану детермінантів, яке є ефективним важелем державного регулювання ОІП логістизації національної економіки.

Висновок. Таким чином, процесу реалізації запропонованого організаційно-методичного підходу формування ОІП логістизації економіки повинна передувати робота щодо інформаційного забезпечення, тобто формування знань про стан і характер ОІП логістизації та чинники його трансформації. Рішення, прийняті щодо впливу відповідних чинників є автоформалізованими, бо приймаються на основі знань експертів. Тому подальша задача повинна реалізовуватися за допомогою технологій реалізації складно формалізованих задач. Саме в цьому напрямку планується проведення подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Інноваційний потенціал України: монографія / А. А. Мазаракі, Т. М. Мельник, В. В. Юхименко, В. М. Костюченко, Л. П. Кудирко [та ін.]; за заг.ред. А.А. Мазаракі. – К.: КНТЕУ, 2012. – 592 с.
2. Коваленко А. И. Образовательное антрепренерство. – М.: ООО «Маркет ДС Корпорейшн», 2004. – 166 с.
3. Мурадов М. Сценарный подход как метод анализа проектных рисков. – Иваново, Финансовая академия при

Рис. 3. Методичний підхід до обґрунтування пріоритетних напрямів формування освітньо-інноваційного потенціалу логістизації національної економіки

- Правительство РФ (ИГХТУ), 2004. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.docme.ru/doc>
4. Смерічевська С. В. Вектор розвитку організаційних форм логістизації національної економіки в Україні / С. В. Смерічевська // Економічний часопис–XXI. – Київ: Інститут суспільної трансформації, 2012. – №7-8. – С. 22-25.
 5. Смерічевська С. В. Системні функції інноваційного потенціалу науково-освітньої сфери в системі координат макро-та мезоекономіки / С. В. Смерічевська // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво, 2012 р., № 5(68). – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2012. – С. 24-26.
 6. Смерічевська С. В. Концепція освітнього антрепренерства як запорука інноваційного розвитку та логістизації національної економіки / С. В. Смерічевська // Проблеми ефективності використання людських і природних ресурсів України. Збірник наукових праць ДонДУУ. – Донецьк: Вид-во «Цифрова печать», 2012. – Т. XIII. (серія «Економіка», вип. 233). – С. 210-220.